

EGRESI KATALIN

Egresi Katalin: Biczó Zalán*: Egon Schiele Győrben

Egon Schiele élete, kora és festményei ma már jól feldolgozott területei a művészettörténetnek.^[1] Az 1890-ben született és nagyon fiatalon, 1918-ban elhunyt művész a világ egyik legkeresettebb festője. Kiállítások során, amelyek közül kiemelendő a bécsi Leopold Múzeum gyűjteménye, számos képe látható és élvezhető a műkedvelő nagyközönség előtt. Ugyancsak jól dokumentált az a korszak, amelyben élt és alkotott. Az Osztrák-Magyar Monarchiában szecesszióknak, más európai országokban, mint pl. Franciaországban vagy Belgiumban *Art Nouveau*-nak, Angliában *Modern Style*-nak, Olaszországban *Stile libero*-nak, Németországban *Jugendstil*-nek, Spanyolországban *Modernismo*-nak nevezett időszak^[2] egyszerre volt átmeneti és lázadó, miközben érzékelt egyúttal ábrázolta a változó európai gazdasági és társadalmi világot. A képzőművészet és építészet területén bekövetkező fordulatot legjobban kifejező nézőpont így jellemezte az I. világháborút megelőző néhány évtizedet: „A szimbolizmus és a szecesszió tükrözte az átmeneti időszak szorongásos lelkiállapotát. A nemzetközi szecesszió a modernkor hajnalán a radikális változásokra adott válaszként jelent meg, tele ellentmondással. Érintkezett a szimbolizmussal, gyakran a misztikus vonások jellemezték, folytatta a romantika antiracionalizmusát, ugyanakkor sok megnyilvánulása volt ezzel ellentétes [...] eredetileg határozott társadalmi programmal lépett fel szinte az iparművészeti mozgalommal együtt, mégis elitista és arisztokratikus alkotásokat teremtett. Szakított a múlttal, vagyis a historizmussal, ugyanakkor benne volt a középkor kultusza és gyakran formailag is archaizált [...]. Egyszerre volt dekadens és progresszív olyan pán-európai és nemzetközi jelenség, amely nemzeti stílusokat teremtett.”^[3] A 19/20. század fordulójának új művészeti próbálkozásai a korszak megítélése szempontjából is kiemelkedően fontosak, hiszen az irodalomban a realizmus felváltja a romantika ábrázolásmódját,^[4] a tudományos gondolkodásban az evolúció, a pozitívizmus, az empirikus kutatások előtérbe kerülnek a filozófiai/metafizikai, elméleti

* Ld. Biczó, 2025, 44.

[1] Magyar nyelven is olvasható életrajz: Bodor – Kurdi – Leopold et al., 2013; továbbá idegen nyelven ld. Steiner, 1991; Whitford, 1981; Neugebauer, 2018.

[2] Fucskár Á. – Fucskár J. A., 2021, 4.

[3] Katona (szerk.), 2025, 28.

[4] Bultmann, 1994, 116-117.

kérdésekkel szemben.^[5] A szecesszió kora egyszerre formabontó és kortünet. Schiele egész életműve ebben az izgalmas és gyorsan változó világban helyezhető el.

A korszak és a földrajzi közelség miatt joggal vetődik fel a kérdés, hogy volt-e Schiele életművében bármiféle magyar vonatkozás. Ennek járt utána Biczó Zalán, aki a fiatal festőművész rövid győri tartózkodásának személyes leveleken és képeslapokon kifejezett érzéseit tárja az olvasó elé. A Szülőföldünk Honismereti Egyesület gondozásában megjelent rövid kötet néhány fontos és színes illusztrációval igazi helytörténeti érdekességnek tekinthető és további kutatásokra sarkall. A kötet szerzője, Biczó Zalán, a Széchenyi István Egyetem Deák Ferenc Állam- és Jogtudományi Karának könyvtárosa éveken keresztül kutatott és publikált lexikonjai és monográfiái hozzájárultak Győr helytörténeti érdekességeinek, többek között a győri orvosok, a győri jogászok vagy a győri jogászképzés évszázadainak feltárásához.

A 2025-ben megjelent kötet egy régóta napirenden lévő és korábbi kutatási előzményekkel rendelkező témához nyújt érdekes adalékokat. Schiele 1912/1913 telén néhány hétig Győrben vendégeskedett. Miért járt itt a fiatal festő? Mi vagy ki kötötte őt éppen Győrhöz, mikor a kutatás jelenlegi állása szerint Magyarországon egyáltalán nem járt – sem a győri út előtt, sem utána?

A kötet két alcíme igencsak beszédes és előrevetíti a mű mondanivalóját: „Útközben a világsiker felé”, illetve „Egy helytörténeti kutatás jelenlegi állása.”^[6] Az előbbi Egon Schiele életművére vonatkozik, aki az Osztrák-Magyar Monarchia időszakában mint Gustav Klimt tanítványa és baráti körének tagja, az akadémikus művészettel szemben megnyilvánuló formabontó, merész, egyedi perspektívájú látásmódjával megbotránkoztatta a közönséget, ám mára nemzetközileg elismert festőként tartjuk számon. Biczó Zalán könyvében több magyarországi korabeli napilap és tudományos elemzés segítségével be is mutatja, mennyire megosztónak tűntek rajzai és festményei az 1910-es években. A másik alcím inkább arra figyelmeztet, hogy számíthatunk még Schiele életéből további, új információkra, hiszen a Leopold Múzeum adatbankja mellett Schiele-művek több városban (pl. New York, Innsbruck, Zürich) található, amelyeket rengeteg dokumentum és adat gazdagít.^[7]

Hogyan került Egon Schiele győri látogatása a szerző figyelmébe? Biczó Zalán a kötet első felében a kutatási téma feldolgozásának előzményeit mutatja be. Dr. Winkler Gábor építész, a Széchenyi István Egyetem nyugalmazott professzora egy interjúban beszélt a győri ikonikus, ún. kecskelábú hídról készült festményről, amely Egon Schiele egyik alkotása. Ebben a beszélgetésben Winkler, aki a kétkötetes Győr történetén dolgozott, 2001-ben bukkant a Schiele-festménnyel kapcsolatos adatokra. Meg kell jegyezni, hogy a győriek által a keskeny, kecses lábainak köszönhetően kecskelábú hídnak nevezett fahíd egészen 1928-ig szol-

[5] Störig, 1997, 445-456.

[6] Biczó, 2025, 1.

[7] Biczó, 2025, 20-21.

gálta ki a forgalmat,^[8] s Schiele ezt láthatta, amikor itt-tartózkodása alatt sétára indult a belvárosban. Nagyon fontos kiemelni azt is, hogy a vendéglátó Lederer Ágoston és családja^[9] ikonikus alakjai a századforduló iparosodó és rohamosan fejlődő városának, hiszen a Magyar Vagon és Gépgyár, illetve a Győri Szeszgyár és Finomító Rt. alapítása mellett kiemelkedően fontos szerepet játszottak a művészek pártolásában, bécsi és győri lakásukban nagyon sok festmény található. A művészet iránt elkötelezett, szenvedélyes műgyűjtő család jó barátságot ápolt Klimttel, akinek a segítségével tudott Schiele a Lederer család érdeklődésére szert tenni. Gustav Klimt, azon túl, hogy Lederer Serenát, a családfő feleségét is rajzolni tanította, fontosnak tartotta, hogy a fiatal és anyagi gondokkal küzdő, tehetséges festők pártfogóra találjanak. Schiele esetében ezt a törekvést siker koronázta, hiszen a Lederer család hívta őt meg Győrbe.

A Winkler-interjú után a kutatás következő állomása a 2023-ban újjáalakult Szülőföldünk Honismereti Egyesület elnökével való beszélgetés volt, amely meggyőzte Biczó Zalánt arról, hogy helytörténeti szempontból rendkívül fontos lenne Schiele útjának részleteiről többet tudni.^[10] Nyilvánvaló, hogy egy esemény „rekonstruálása” első körben a korabeli helyi sajtóhírek feldolgozásával kezdődik, ami meglepő módon nem tudósított a festő győri tartózkodásáról. Ez további érdekes kérdéseket vet fel. Hogyan lehetséges, hogy éppen a győri lapok nem számoltak be erről az eseményről? A válasz részben a budapesti kiállítás kapcsán bukkant fel. Schiele ugyanis, mint a fiatal festőgeneráció egyik tagja, nem volt ismert Magyarországon, s az 1912-es kiállítás, amely megelőzte Schiele győri látogatását, nem talált túl nagy visszhangra, illetve rendkívül vegyes fogadtatásban részesült az országos napilapok hasábjain. Schiele, ahogy a többi festő, még pályája elején járt, s inkább megosztotta a közönség véleményét. Egyáltalán nem beszélhetünk arról, hogy berobbant volna a köztudatba, s ha meg is említették őt, inkább Klimttel összehasonlítva tették azt meg. Biczó az Arcanum segítségével viszont néhány újságcikkre bukkant, amely a Neukunst Wien Egyesület 1912-ben, Budapesten megrendezett kiállításáról tudósított. Ez alkalommal mutatkoztak be olyan festők, mint Anton Faistauer, Albert Paris von Gütersloh, Anton Kolig és természetesen Egon Schiele.^[11] A kiállításon több osztrák festő alkotásait, így Schiele néhány művét is megismerhette a nagyközönség, de a fogadtatás rendkívül vegyes volt, és Schiele maga sem tekintette meg a kiállítást.^[12] Bizonyára ebben nagy szerepe volt annak, hogy az új festőgeneráció szakított a hagyományos, historizáló szemlélettel, új utakat, új ábrázolási formákat keresett az „akadémikus” festészettel szemben.

[8] Rgigyor.hu: A „kecskelábú-híd” építése.

[9] Kovács, 2021.

[10] Biczó, 2025, 9.

[11] Biczó, 2025, 11.

[12] Biczó, 2025, 11.

Végül Biczó Zalán kutatásának igen fontos előzménye dr. Kloss Andor újságíró és irodalomtudós hosszabb tanulmánya, amely a Kisalföld napilap hasábjain jelent meg 1985-ben, ahol a szerző beszámolt egy bécsi kiállításon látottakról.^[13]

A kutatómunka igazi „gyümölcse” a személyes hangvétellű levelekben található. Ezek a Leopold Múzeum Schiele-adatbankjában olvashatók. Ebből világosan és tényszerűen bizonyítható, hogy a fiatal festőművész a művészetpártoló Léderer család meghívására érkezett Győrbe. A családfő, Léderer Ágoston kérésére készült családi portrék mellett Schiele barátságot kötött a fiatal Erich Lédererrel, akit rajzolni is tanított. A portrék mellett azonban leginkább az ún. „kecskelábú hídról” vált ismertté a győriek számára, amit a városban sétálgatva láthatott. A kötetből azt is megtudjuk, hogy a festmény jelenleg egy New York-i magángyűjteményben található.

Biczó Zalán öt levél és két képeslap szövegét és képanyagát dolgozta fel. Ebből tudjuk meg, hogy Meixner a Royal Szállodában (ma Rába Hotel)^[14] szállt meg, a város lakói elnyerték tetszését, illetve érkezése napján a győri színházban nézett meg egy darabot. Az osztrák Arthur Roesslernek (művészettörténész és műkritikus) küldött levélben az alábbi mondatokat olvashatjuk: „Az emberek nagyon kedvesek hozzám, már 5 rajzot készítettem, mindegyik tetszik Lederernek (...) Este voltunk még színházban, amely az első és legrégebbi Magyarországon, nem értettem semmit, de a szereplők egészen tüzes mozgásúak voltak.”^[15] Ugyancsak Roesslernek küldött másik leveléből értesülhetünk arról a híres fahídról, amely miatt ecsetet ragadott Schiele: „A városban barangolva egy fahidat láttam a Duna három ága közül az egyikén, nagyon magas és mindkét oldalon emelkedő sok-sok gerendával, teljesen ázsiai, mint egy kínai....”^[16] A levelek között az építész Moritz Otto Kuntschiknak írt sorokból kiderül, hogy a fiatal festő anyagi gondokkal küzdött, így a Léderer család vendéglátása bizonyára jólesett neki.

A kutatás jelenlegi állása alapján nem tudunk arról, hogy Győrön kívül járt-e Magyarországon. Meg kell azonban említeni, hogy a spanyolnátha okozta világjárványban, 1918-ban alig 28 évesen elhunyt művész sírkövét magyar szobrász, Ferenczy Béni készítette, 1928-ban.^[17] Ki kell emelni azt is, hogy a Szülőföldünk Honismeret Egyesület méltó emléket kíván állítani Egon Schiele-nek, ami az életmű egészét tekintve Győr számára valódi értéket jelentene.

[13] Kisalföld, Kloss, 2025, idézi: Biczó, 2025, 17-18.

[14] Jewishgyor.org: A győri Royal Szállótól a világ igaza címig. Meixner Mihály élettörténete.

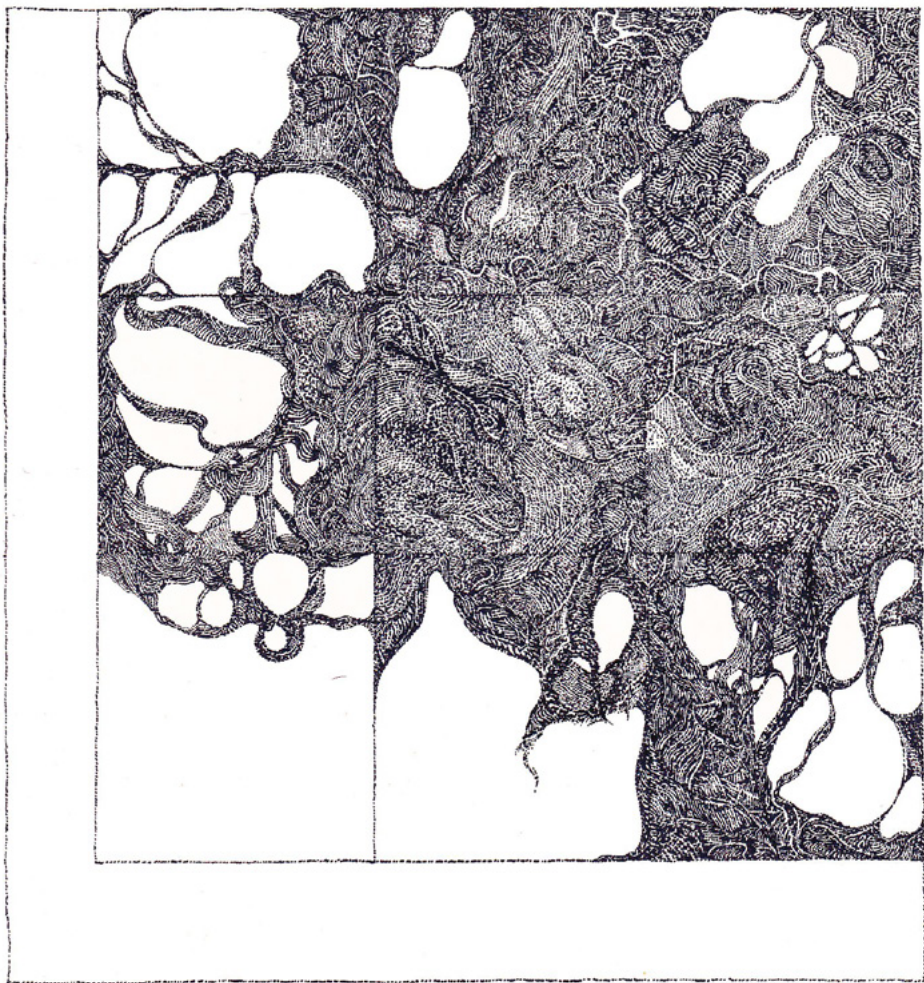
[15] Biczó, 2025, 25.

[16] Biczó, 2025, 26.

[17] Biczó, 2025, 30.

IRODALOM

- Biczó Zalán (2025): *Útközben a világhír felé... Egon Schiele Győrben. Egy helytörténeti kutatás jelenlegi állása.* Szülőföldünk Honismereti Egyesület, Győr.
- Bodor Kata – Kurdi Imre – Elisabeth Leopold et al. (2013): *Egon Schiele és kora. Remekművek a Bécsi Leopold Múzeumból.* Szépművészeti Múzeum, Budapest.
- Bultmann Rudolf (1994): *Történelem és eszkatalógia.* Atlantisz, Budapest.
- Fucskár Ágnes – Fucskár József Attila (2021): *Magyar szecesszió.* Kossuth Kiadó, Budapest.
- Jewishgyor.org, Krausz Péter: A győri Royal Szállótól a világ igaza címig. Meixner Mihály élettörténete, 2024. (Elérhető: <https://jewishgyor.org/2024/01/26/a-gyori-royal-szalloto-tol-a-vilag-igaza-cimig-meixner-mihaly-tortenete/>. Letöltés ideje: 2025.06.26.).
- Katona Anikó (2025): Párizstól Bécsig. Tendenciák a magyar szecesszió plakátművészetében (1895-1914). In: Katona Anikó (szerk): *Az élet művészete. Szecessziós plakát és tárgykultúra Magyarországon, 1895-1914.* Szépművészeti Múzeum–Magyar Nemzeti Galéria, Budapest.
- Kisalföld, Kloss Andor (1985): *A múlt valósága. Egy kép a Schiele életműből.*
- Kovács Ágnes (2021): Akiknél Klimt és Schiele volt a rajztanár. A bécsi Lederer-gyűjtemény tragikus sorsa és a magyar vonatkozások. In: *Artmagazin.* 19. évf., 2021/4. sz. (Elérhető: https://epa.oszk.hu/02900/02996/00047/pdf/EPA02996_artm_2021_04_06-14.pdf. Letöltés ideje: 2025.06.26.).
- Neugebauer, Roman (2018): *Egon Schiele – Sein Leben in Wort und Bild.* Vitalis GmbH, Prága.
- Regigyor.hu: A „kecskelábú-híd” építése. (Elérhető: <https://regigyor.hu/belvaros/a-kecskelabu-hid-epitese/>. Letöltés ideje: 2025.06.26.).
- Steiner, Reinhard (1991): *Egon Schiele 1890-1918 - The Midnight Soul of the Artist.* Köln.
- Störig, Hans Joachim (1997): *A filozófia világtörténete.* Helikon, Budapest.
- Whitford, Frank (1981): *Egon Schiele.* Oxford University Press, Oxford.

Szerényi Gábor grafikája